

CENTRE DE RECURSOS PER LA PAU I LA SOLIDARITAT

MALETA GUERRA I PAU: MIGRACIÓ, EXILI, REFUGI.

INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ DELS MATERIALS

Davant d'un conflicte armat, d'una guerra, d'una injustícia... no podem restar indiferents. A part de la immensa tristesa, ràbia o por que puguem experimentar, hi ha una sèrie de sentiments, actituds i aprenentatges que cal que cadascú de nosaltres **coneguem, reconeguem i gestionem**.

No és possible donar per resposta davant d'una injustícia o d'una agressió que "som neutrals" perquè seria una farsa. Ningú pot ser neutral quan parlem de valors i sentiments que van lligats intrínsecament a cada persona i cada comunitat.

Els valors són el marc de referència personal que orienta les nostres opcions, decisions i accions. Cada individu n'organitza la prioritat i la importància de manera diferent i a partir d'experiències personals en relació amb l'entorn cultural, social i familiar en el que viu. Aquesta "escala de valors", edificada a partir de tot el que hem anomenat, fa que no puguem ser neutrals.

I això és tan vàlid per a les identitats individuals com per les institucionals ja que una agrupació o associació també es crea al voltant d'uns valors i, per tant, a partir d'aquests actuen i es projecten a l'exterior.

Cal doncs, que com a docents, mestres, educadores, equips de lleure, etc. ens preguntem quins són els valors que transmetem amb les nostres actuacions (individuals i institucionals) quan estem davant la mainada i el jovent.

El CeDRe de la Coordinadora d'ONG Solidàries, s'ha creat al voltant d'uns valors per la pau i els drets humans que tenim recollits al nostre ["Codi ètic"](#).

Pel que fa al **concepte de pau**, des dels inicis tenim un posicionament molt clar davant la prevalència del que es coneix com a Pau Positiva. La qual entenem com un procés de realització de la justícia social a qualsevol indret del Planeta i que portem a la pràctica des del compromís *pel diàleg, el pacte, i les estratègies de l'acció noviolenta, com a forma de resolució dels conflictes*. Valors i accions que promovem alhora des de l'"*Ideari Comú*" del mateix Codi ètic.

Les maletes "Guerra i Pau" i "Sí a la pau" volen ajudar a construir un *codi ètic* als grups que les utilitzaran, volen donar valors a la pau positiva, a través del coneixement de les conseqüències de l'ús de la violència en la resolució dels conflictes. Preténen que, a través de la lectura i el diàleg, es comparteixin sentiments, sensacions i experiències que ajudin a edificar una escala de valors basada en **la descredició de la guerra i la deslegitimització de l'ús de la violència**.

Seguint aquest objectiu, hem seleccionat diverses lectures que d'una manera o una altra ens parlen d'aquesta violència i aquestes injustícies, però també de solidaritat i resistència, i de pau.

La lleixa dels llibres

La maleta proposa les següents lectures, pensades per a noies i nois de primària i primer cicle de secundària. Son lectures senzilles i il·lustrades que podem adaptar als dos públics.

1. **Akim corre, de Claude K. Dubois**

Com una catàstrofe de la naturalesa, la guerra arriba a la senzilla vida del noi. Akim es queda enmig d'un paisatge de desolació fins que algú l'agafa de la mà i és arrossegat amb els que fugen, llavors es converteix en un petit refugi.

2. **Començar, de Paula Cabarreira i Sonja Danowski**

Començar ens trasllada al moment en què ha acabat una guerra i una família, al costat d'altres supervivents, viatja entre vidres i cendres refent les seves vides. El conte demostra com en poques paraules es pot parlar de moltes coses: la protecció dels fills, donar la volta a una situació lamentable per trobar allò positiu, la por, la gana, formar part d'un grup humà i celebrar el fet d'estar vius.

3. **El mur, de Javier García Sabrino**

Des de fa temps, els elefants d'orelles petites i els elefants d'orelles grans es miren els uns als altres d'una manera un xic estranya i inquietant. Els mesos de sequera, l'aliment escasseja a la vall de l'Okavango i els elefants d'orelles petites decideixen construir un mur per preservar la seva terra i els seus béns.

4. **El ratolí i la muntanya, d'Antonio Gramsci i Laia Domènech**

Quan el nen desperta i plora de gana, el ratolí demana llet a la cabra, que no pot donar-la-hi si no pastura abans. Però el prat no té herba, ni la font aigua... tot està destrossat per la guerra i l'especulació. El ratolí promet, en nom del nen, que plantarà arbres quan sigui gran. Tothom es posa a treballar perquè el nen pugui esmorzar... i el poble recupera la seva vitalitat anterior.

5. **El viatge, de Francesca Sanna**

Una història que explora, amb gran sensibilitat, les difícils decisions que pren una família en abandonar la seva llar per escapar del caos i de la tragèdia. L'autora transmet al lector, de manera subtil però contundent, la resistència de l'esperit humà davant l'adversitat i el meravellós poder de l'esperança.

6. **La Isla d'Armin Greder**

Un matí, els habitants de la illa descobreixen un home a la platja, on els corrents del mar i la seva balsa l'han arrossegat. I, encara que els habitants acullen l'home, prevalen en ells profunds temors davant del desconegut, temors que, finalment, els portaran a prendre una dràstica decisió.

7. **L'enemic, de Davide Cali**

És la guerra. Dues trinxeres enmig del no-res. Dos bàndols que es vigilen mútuament i el temps que passa. Sensació d'abandonament. L'enemic és cruel, l'enemic no té pietat, la guerra és culpa seva... Ho diu el Manual de l'Exèrcit. I si un bon dia es descobreix que el Manual de l'enemic diu el mateix? Un llibre sobre la irracionalitat de la guerra amb un text sobri i intel·ligent de Davide Cali, i unes il·lustracions senzilles i amb molta força de Serge Bloch.

8. **La guerra, de José Jorge Letria i André Letria**

La guerra neix com una malaltia murmurada i creix per l'odi, l'ambició i la por. No veu, ni sent; però aixafa i silencia. La guerra és potser el producte més perenne que s'ha inventat.

9. **La nena dels pardals, de Sara Pennypacker i Yoko Tanaka**

Quan a la Xina s'ordena exterminar tots els pardals perquè es mengen gran part de les collites, la Ming-Li decideix salvar tants pardals com pugui. El valerós gest de la nena serà una lliçó per als qui no van saber veure la importància de cada espècie en el cicle de la vida.

A la Xina dels anys 1950, Mao Zedong va declarar la guerra als pardals a les zones rurals, delmant gairebé tots els ocells i creant una catàstrofe mediambiental. Un conte mediambiental sobre la importància de cada espècie en el cicle de la vida basat en un fet real.

10. **La Tassa, de Rebecca Young**

La tassa narra el viatge d'en Dídac cap a un lloc nou perquè ha hagut d'abandonar casa seva. Ell porta només un llibre, una ampolla, una manta i una tassa amb terra d'on solia jugar. Només amb això s'endinsa al mar amb la seva barca vers un futur pròsper i millor. El que hi troba ho haureu de descobrir vosaltres mateixos.

11. **La zapatilla roja, de Karin Grub i Tobias Krejtschi**

Kenan és un noi normal. El que més li agrada és jugar a bàsquet amb els seus amics. S'ha acostumat a veure, al seu al voltant, les cases destruïdes per la guerra. Kenan viu en un país enfrontat amb el seu veí. En un desplaçament per disputar un partit, el noi és ferit quan l'autobús en el qual viatgen és atacat... La història és explicada des del punt de vista del reporter de guerra que està informant des del terreny.

12. **Migrantes, d'Issa Watanabe**

Aquest llibre sense paraules narra amb imatges d'extraordinària força el viatge d'un grup d'animals que deixa enrere un bosc nocturn que s'ha quedat sense fulles. És la història d'una gran i única migració, un periple d'incertesa on conviuen la mort i l'esperança.

13. Per què? de Nikolai Popov

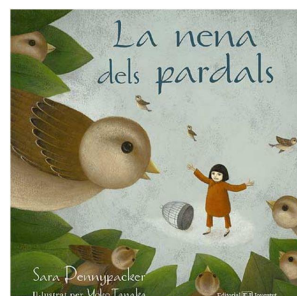
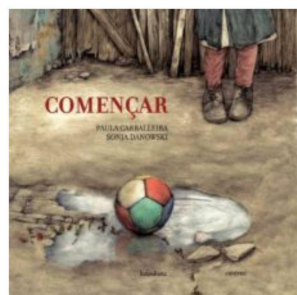
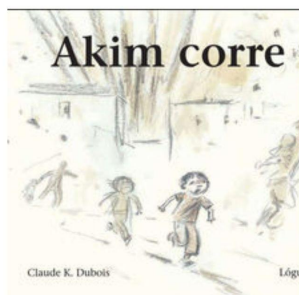
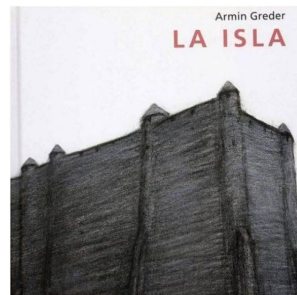
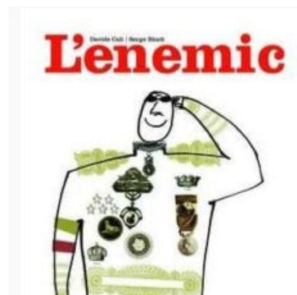
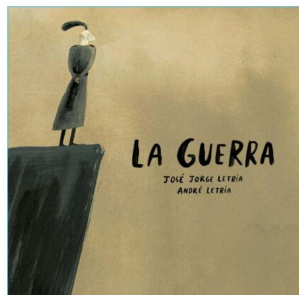
Si les nenes i els nens son capaços de comprendre la insensatesa de la guerra, si s'adonen de com n'és de fàcil caure en un cycle de violència, potser en un futur es convertiran en impulsors de pau.

14. Sin agua y sin pan, de Luís Amavisca Guridi

Un filat divideix als personatges de Sense aigua i Sense pa en dos mons. Junts, però separats. Els adults de tots dos costats no estan disposats a compartir amb els seus veïns els aliments que a uns els sobren i als altres els falten. "Per què són així els nostres pares?", es pregunten els nens quan els grans no hi son. Entre ells intercanvien l'aigua i el pa, i juguen a pilota malgrat el reixat. Als nens els xoca com actuen els seus pares.

15. Sola, de Denis Lapière i Ricard Efa

Un poble de pagès marcat pel pas de les estacions en el cor de Catalunya. Una nena que encara no ha complert els set anys i que en porta tres separada dels seus pares. Una eternitat. I sense saber per què. El seu avi, Ventura, li ha parlat de la guerra que s'estén per gairebé tot el país. Com si una nena d'aquesta edat anés a saber el que és la guerra. Una nit, una bomba cau en una casa del poble a cent metres de la seva. La guerra era això.

Altres lectures per a grans lectors joves que us recomanem i que trobeu en préstec gratuït al CeDRe:

[Córrer sense por](#) de Giuseppe Catozzella. [Esperant el núvol](#), de Marc Vicens. [La bibliotecària de Bassora](#) de Jeannette Winte. [Mofeta i teixó](#), d'Amy Timberlake i Jon Klassen. [Neus Català](#), de Uriol Gilibets i David Agrio. [Off](#), de Xavier Salomó. [Quan tanco els ulls, recordo](#), de Cristina Bueno. [Refugiada, l'odissea d'una família](#), de Tessa Julià Dinarès i Anna Gordillo. [Rosa Blanca](#), de Roberto Innocenti i Christophe Gallaz. [Tantalum](#), de Pep Pérez i Josep Inarejos. [Trabajadores de diez años](#), de Tini José Shabbir. Pots trobar-ne més en format còmic i àlbum il·lustrat [AQUÍ](#)

Com utilitzar els materials?

Educar en valors, treballar els sentiments i les emocions, equival a donar un espai i un temps de qualitat per a l'experimentació i la reflexió, tant individual com grupal, dels propis principis i valors.

Per assegurar aquest espai "de qualitat" cal posar atenció a totes les dimensions de la persona (la individual, en relació amb un mateix, més espiritual. La grupal, és a dir, la capacitat d'estimar i empatitzar, i la relació amb l'entorn, que ens permet situar-nos i entendre el món en el que vivim, valorant la importància del respecte a altres esferes no personals com son l'ambiental o la cultural).

Si tens la maleta a les mans, és perquè et sembla important el valor de la Pau. Un valor abstracte que sovint costa de treballar i d'entendre perquè en el món actual se'l manipula fins a l'extrem de provocar guerres, atacs o d'armar grans exèrcits en "nom de la pau". La societat global en la que estem immerses, basada en la cultura de la violència i la guerra (només cal veure la gegant diferència de milions d'euros destinats als Ministeris d'Educació, de Salut o de Justícia davant del que dediquem al Ministeri de Defensa, a l'Estat espanyol, a Europa i al món), fa difícil transmetre el valor de la pau.

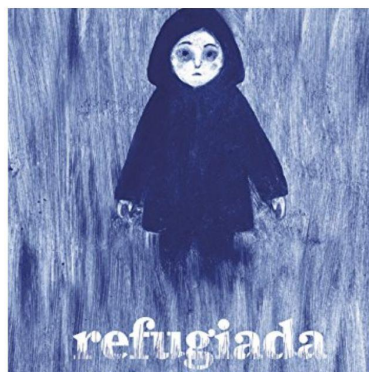
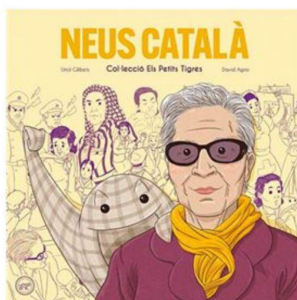
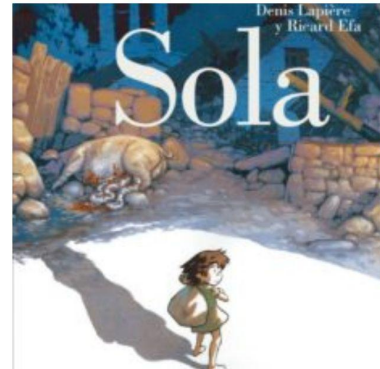
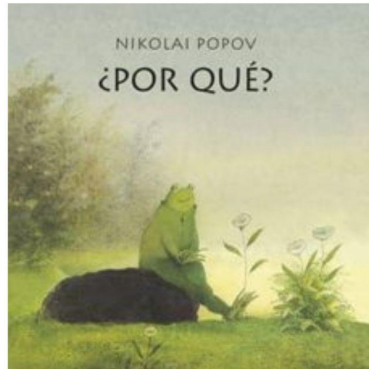
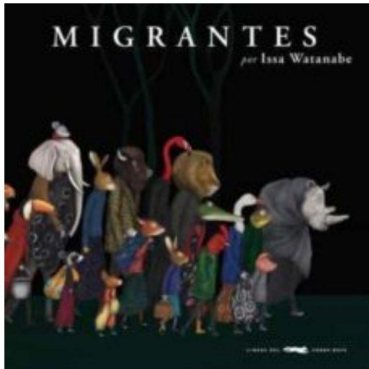
Però, si individualment el valor de la "pau" és per mi un marc de referència, un valor important, això ho traduiré en exercitar totes aquelles actituds que el fan possible i que també he pogut *conèixer, reconèixer i gestionar*: el diàleg, el consens, l'escolta activa, la justícia... De la mateixa manera que puc reconèixer i gestionar valors que també poden ser importants en la meua escala personal (o de grup) com el de l'emprenedoria o el de la solidaritat i que posaré en pràctica a través de la creativitat, l'enginy, la tenacitat... O a través de l'empatia, l'ajuda o la compassió.

Així, amb les lectures que t'oferim a la maleta, volem ajudar-te(vos) a entendre i aprofundir en el significat de pau. A través d'una lectura crítica de la guerra i la violència que ens mostra que no hi ha víctimes i botxins, bons i dolents... Sinó persones obligades a defensar la seva pròpia vida i no una pàtria que les envia a la mort. Obligades a crear-se enemics entre veïns i

familiars propers per sobreviure en societats totalitàries i, també, a conèixer “altres veritats” de la història del nostre propi país i civilització.

Us animem a repartir lliurement les lectures i que aquestes puguin ser llegides en un ambient acollidor que permeti el seu gaudi i la seva comprensió.

Una lectura que en alguns casos pot ser compartida o en petit grup. I de la que us animem a donar-hi continuïtat a través de múltiples activitats creatives i de diàleg com algunes de les que us proposem.

PROPOSTES D'ACTIVITATS LECTORES:

abans de començar les lectures...

Crea un espai per a les lectures: Busqueu un racó, mobleu-lo i decoreu-lo per fer-lo atractiu i relaxat. Un espai on, a més, hi hagi la maleta que us heu endut, oberta, amb els llibres a la vista i, per què no, amb altres lectures que hagueu pogut seleccionar. Disposeu d'un gran paper o mural, de post-its i pissarres on poder penjar allò que se us ocorri amb la lectura, des de dibuixos o frases fins a recomanacions.

Acompanyament individualitzat de la lectura: És important transmetre el gust per llegir, sobretot a aquells joves que no en tenen l'hàbit o l'oportunitat. Estar nosaltres assegudes o ajagudes al racó lector per tal d'acompanyar la lectura d'aquests joves pot ajudar-los no només a sentir-se acompanyades, sinó a preguntar dubtes o conversar i compartir allò que s'està llegint.

Equips lectors: podem també crear equips lectors on es comparteixin les mateixes lectures, s'intencanviïn llibres i disposin d'un espai i un temps per parlar-ne. Llegir amb iguals pot ser sovint una clau de motivació per a la lectura i la comprensió dels relats. Es poden pensar, també, activitats al voltant de les lectures per equips que després podem posar en comú (realització d'un booktuber, elaboració de diccionaris amb paraules o conceptes que hagin sorgit dels llibres i que puguem compartir, representació d'alguna escena, etc.).

Escollir la lectura: com triem un llibre? Hi ha joves que potser no saben què llegir. En aquest cas és important que siguin elles i ells qui aprenguin a escollir les lectures. Acompanyem-los en la tria a través de preguntes sobre gustos i pràctiques. Ensenyem-los a llegir la informació de la contraportada del llibre, fins i tot les primeres línies per tal de tenir una idea més concreta del text narratiu i de la història que s'hi explica. També pot ser molt útil la figura del "tutor o tutora" a través d'un company/a del mateix grup a qui agradi llegir i que pugui recomanar-li alguna lectura tot acompanyant-lo en l'elecció.

Pactar un temps lector: Això vol dir, dedicar-hi un temps dins l'horari de les nostres activitats. Aquest temps, però, no és obligat (obligar a llegir no porta massa enlloc i tindrà l'efecte contrari al que busquem amb l'activitat). Si una jove es cansa de llegir, cal tenir preparades activitats paral·leles que pugui realitzar mentre la resta del grup continua llegint. Per aquest motiu, la decoració i els recursos que posem dins l'espai destinat a la lectura són molt importants.

al finalitzar les lectures...

Comprensió lectora: un cop llegida una història, podem provocar el diàleg plantejant noves hipòtesis, connectant la història llegida amb la pròpia vida o a través d'altres lectures que s'hagin realitzat al grup. Plantegem preguntes directes sobre el que han viscut els personatges, sobre l'època en què ha transcorregut la història, etc. Amb un diàleg senzill que contribueixi a anar més enllà del text i plantejar-nos aquestes connexions entre la vida literària i la vida real, afavorim la comprensió del text i tenir-ne una lectura crítica que pot ajudar-les a entendre's millor a elles mateixes i al seu context social.

Tallers creatius: Podem plantejar tallers per a l'autodinamització (si els i les joves estan acostumades a treballar autònomament) o que podem acompanyar i guiar. Per a la seva realització necessitarem diversos materials que trobarem fàcilment:

- **Taller d'ombres:** plantejar un tràiler del llibre, o explicar-ne una anècdota a través de les ombres xines. Per això ens farà falta un llençol clar i pinces i cordills per lligar-lo, un parell o tres de llanternes i material de papereria (cola, tisores i papers-cartolines de reciclatge).
- **Taller de contes ràpids:** a través de daus de creació d'històries o de capses amb paraules clau, i dos o tres llibres de temàtica semblant, podem donar continuïtat a històries de personatges secundaris de les lectures (humans, animals o fins i tot pobles i viles).
- **Taller d'hipòtesis:** amb cartes de joc (Díxit, Ikonikus, etc) o amb imatges retallades de revistes, buscar espais de rodatge per a les lectures, mostrar diferents sentiments que s'hi expliquen, explicar una part de la lectura a través dels pensaments dels personatges...
- **Taller de lletres:** a través de lletres imantades o de lletres de tampons, crear versos, frases o petits escrits sobre les lectures i allò que ens ha fet sentir. Aquestes frases o versos poden quedar penjats com a decoració de l'espai de lectura o es poden convertir en punts de llibre per a les companyes i companys.

Posada en comú de l'experiència

Com acabem l'activitat? Sempre amb una valoració en gran grup i una d'individual que pot ser compartida o no segons s'acordi. Però si hem agafat aquesta maleta per parlar de pau, de violència, de justícia, de guerra, dels conflictes... caldrà que en parlem durant i després amb el jovent.

Les activitats anteriors us han hagut d'ajudar a començar a dialogar i compartir molts conceptes, emocions i sentiments. Us animem a recopilar-los tots en un sol espai que quedi visible durant uns dies. Per fer-ho, recuperem algunes de les propostes que us hem fet amb altres maletes temàtiques del CeDRe:

Dicciosentiments: Busquem diferents sentiments i relacionem-los entre ells de manera que tinguem una cadena de sentiments afins o contraris. Aquestes cadenes ens han d'ajudar a entendre'ls i definir-los. També podem, senzillament, fer un diccionari ordenat per ordre alfabètic dels diferents conceptes que hem compartit. Es pot fer a través d'una pissarra padlet o similar, o manualment a través de diverses tècniques artístiques.

Emoticions: Busquem gomets d'una mida prou gran per dibuixar-hi expressions fàcils d'entendre i consensuades amb el grup. A cada lectura se li atorga un espai a l'aula on enganxar-hi els gomets. Un cop llegit el còmic, l'alumne agafa fins a un màxim de 3 gomets que expressin diferents emocions i els enganxa sota el títol del llibre. Un cop acabada l'experiència lectora, tindrem sota cada títol diferents moments que engloben diferents emocions experimentades i/o localitzades a cadascun dels llibres i podrem obrir un petit diàleg al respecte.

Investigadors i rastrejadors: Molt probablement haurem localitzat una il·lustradora o il·lustrador, un autor o autora de llibres que ens ha captivat. Animem a l'alumnat a buscar nous llibres i títols, i a fer-ne una petita ressenya per compartir amb el grup. També podem fer l'exercici per temàtica en comptes de per autoria, busquem altres còmics que parlin de la Guerra Civil Espanyola, o de migració i refugi, o de lluites noviolentes i activistes per la pau... Quins altres títols localitzem? Anem a la biblioteca del barri o del poble a buscar-los en préstec per seguir l'aventura?

PETIT GLOSSARI D'AJUDA A LES LECTURES

Podeu trobar les definicions més detallades i elaborades a les pàgines web que s'indiquen a cadascuna de les definicions, tot seguint els "peus de pàgina".

Activisme: Activitat protagonitzada, generalment, per una minoria social conscient que té la voluntat de promoure, impedir o dirigir el canvi social, polític, econòmic o ambiental.

Conflicte¹: és «aquella situació de disputa o divergència en què hi ha una contraposició d'interessos o necessitats antagoniques entre dues o més parts».

Conflictes Civils²: Conflictes armats lliurats dins de les fronteres d'un país entre diferents faccions articulades per factors ètnics, religiosos o polítics, associats sovint a interessos econòmics. Son conflictes de tipus armat (aquells en els que la col·lectivitat no pot gestionar i confrontar els seus diferents interessos de manera creativa, la qual cosa degenera en un cicle de violència física). La dinàmica del conflicte, per tant, pot implicar que un conflicte o desacord entre diverses parts es converteixi en un conflicte armat, que pot ser de baixa intensitat, com solen ser-ho la majoria, però que pot adquirir grans dimensions convertint-se en un conflicte d'alta intensitat, quan implica més de 1.000 víctimes anuals. Els conflictes civils o interns armats han experimentat un auge des de la segona meitat dels anys 80, i constitueixen una aclaparadora majoria dels patits en la post-Guerra Freda: només 3 dels 61 conflictes armats importants entre 1989 i 1998 van ser entre Estats. Utilitzem aquí el concepte de conflicte civil com a equivalent al de conflicte intern. En realitat, cap de les dues denominacions és plenament satisfactòria: la primera, perquè les persones "civils" són com a màxim una part dels combatents, estant implicats també militars de l'exèrcit o de les guerrilles; la segona, perquè molt poques vegades els conflictes estan aïllats quant als seus orígens, evolució o resolució de l'entorn regional o internacional, implicació externa que pot ser de múltiples tipus.

Desplaçat³: "Persones o grups de persones que han estat forçades o obligades a abandonar les seves llars o llocs de residència habituals, en particular com a resultat del conflicte armat o per evitar-ne els efectes, situacions de violència generalitzada, violacions de drets humans, desastres naturals o causats per l'home, i que no han travessat fronteres reconegudes internacionalment" (Nacions Unides, documento E/CN.4/1992/23). Durant la dècada passada, el fenomen dels desplaçats interns s'ha convertit en una qüestió d'atenció creixent per part de la comunitat internacional, de manera que la seva situació, assistència i protecció han passat a ocupar un lloc central dins de l'agenda humanitària. Tant l'increment en el nombre de conflictes armats a tot el món, de naturalesa majoritàriament interna, com la pressió internacional per reduir els fluxos de refugiats i de sol·licitants d'asil, han contribuït a l'expansió del problema del desplaçament intern. Aquesta categoria jurídica va sorgir per tractar la situació de les persones desplaçades en Estats dividits de facto per

¹ Seminario de Educación para la Paz-APDH. Educar para la paz. Una propuesta posible.

² Diccionario de la Acción Humanitaria. Hegoa <https://www.dicc.hegoa.ehu.eus/>

³ Diccionario de la Acción Humanitaria. Hegoa <https://www.dicc.hegoa.ehu.eus/>

conflictes interns. La definició de refugiat continguda en la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de Ginebra de 1951 impedia considerar a aquests individus com a refugiats, al no haver travessat una frontera internacional, malgrat l'existència d'importantes similituds en les causes i conseqüències que van donar origen a la fugida.

Diàspora⁴: Persones i poblacions ètniques que han abandonat el seu lloc d'origen, individualment o com a membres de xarxes organitzades i associacions, i mantenen llaços amb el seu lloc d'origen.

Migració⁵: Moviment de població cap al territori d'un altre Estat o dins del mateix que abasta qualsevol moviment de persones sigui quina sigui la seva grandària, la seva composició o les seves causes; inclou migració de refugiats, persones desplaçades, persones desarrelades, migrants econòmics.

Noviolència⁶: instrument fonamental de persones i comunitats per a la transformació pacífica de les societats. La noviolència és el poder de transformació dels que creuen i practiquen la pau. És la manera d'actuar en les seves relacions –també envers un mateix– d'aquells que creuen en la regulació pacífica dels conflictes com la millor via per resoldre'ls. En un altre sentit, s'entén la noviolència com a mètode d'acció en les realitats socials i polítiques. Un mètode que vol aconseguir que la realitat sigui més justa i pacífica.

Pau Positiva⁷: «el procés de realització de la justícia en els diferents nivells de la relació humana. És un concepte dinàmic que ens porta a aflorar, afrontar i resoldre els conflictes de forma no violenta i el fi de la qual és aconseguir l'harmonia de la persona amb ella mateixa, amb la naturalesa i amb les altres persones.»

Pobresa Humana⁸: La pobresa es planteja des d'aquesta perspectiva com la manca per les persones del nivell mínimament acceptable de capacitats, o del fracàs en aconseguir-les. La referència de la pobresa ja no és l'ingrés o la renda, sinó el procés pel qual les persones aconseguen o no el benestar. Almenys des de la perspectiva de la conceptualització, el PNUD segueix la proposta de Amartya Sen de considerar les capacitats de les persones com la referència decisiva per determinar la pobresa. Això suposa entendre la pobresa com un concepte relatiu, com un procés més que com un resultat, amb un contingut pluridimensional: "en el concepte de capacitat, la pobresa d'una vida es basa no sols en la situació empobrida en què la persona viu efectivament, sinó també en la manca d'oportunitat real, determinada per limitacions socials i per circumstàncies personals, per viure una vida valuosa i valorada" (PNUD, 1997:18).

---

⁴ Glosario sobre Migración. OIM <https://www.corteidh.or.cr/sitios/Observaciones/11/Anexo4.pdf>

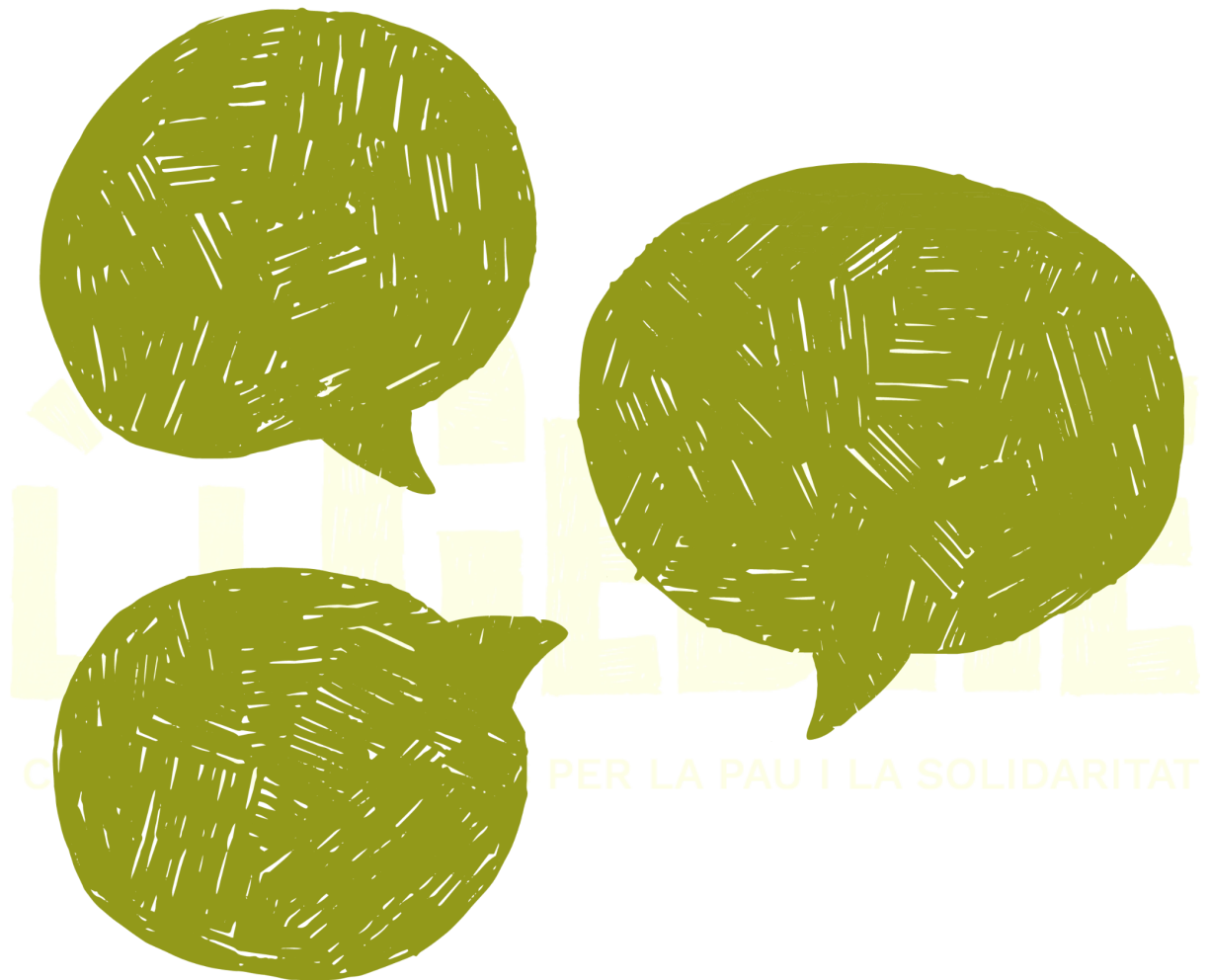
⁵ Glosario sobre Migración. OIM <https://www.corteidh.or.cr/sitios/Observaciones/11/Anexo4.pdf>

⁶ http://www.ugr.es/~mariol/files/publicaciones/capitulos_de_libro/noviolencia/44.pdf

⁷ Seminario de Educación para la Paz-APDH. Educar para la paz. Una propuesta posible.

⁸ Diccionario de la Acción Humanitaria. Hegoa <https://www.dicc.hegoa.ehu.es/>

Refugiat⁹: “A l'efecte de la present Convenció, el terme ‘refugiat’ s'aplicarà a tota persona [...] que [...] a causa de fundats temors de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a determinat grup social o opinions polítiques, es trobi fora del país de la seva nacionalitat i no pugui o, a causa d'aquests temors, no vulgui acollir-se a la protecció de tal país; o que, mancant de nacionalitat i trobant-se, a conseqüència de tals esdeveniments, fora del país on abans tingués la seva residència habitual, no pugui o, a causa d'aquests temors, no vulgui tornar-hi [...]”. Article 1(A)2 de la Convenció de Ginebra de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats.

Necessites consultar algun altre recurs? Escriu-nos a educacio@solidaries.org o bé truca'ns al telèfon 972 21 99 16

Al CeDRe hi trobaràs en préstec gratuït molts altres contes, còmics i llibres. També exposicions, maletes pedagògiques, audiovisuals i jocs de taula i gran format.

Vine a conèixer-nos!

---

⁹ Diccionario de la Acción Humanitaria. Hegoa <https://www.dicc.hegoa.ehu.eus/>